

LIBRIS

We know
books

IOAN SLAVICI

Moara cu noroc
Popa Tanda
Budulea taichii

Editura
TANA 

I

– Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit. Dar voi să faceți după cum [vă] trage inima și Dumnezeu să vă ajute și să vă acopere cu aripa bunătăților sale. Eu sunt acum bătrână, și fiindcă am avut și am atât de multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile celor tineri și mă tem ca nu cumva, căutând acum la bătrânețe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de astăzi și să dau la sfârșitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică. Voi știți, voi faceți: de mine să nu ascultați. Mi-e greu să-mi părăsesc coliba în care mi-am petrecut viața și mi-am crescut copiii și mă cuprinde un fel de spaimă când mă gândesc să rămân singură într-însa: de aceea, poate că mai ales de aceea, Ana îmi pare prea tânără, prea așezată, oarecum prea blândă la fire, și-mi vine să râd când mi-o închipuiesc ca cârciumăriță.

– Vorbă scurtă – răspunse Ghiță – să rămânem aici, să cârlesc și mai departe cizmele oamenilor, care umblă toată săptămâna în opinci ori desculți, iară dacă duminica e noroi, își duc cizmele în mână până la biserică, și să ne punem pe prispa casei la soare, privind eu la Ana, Ana la mine, amândoi la copilaș, iară d-ta la tustrei. Iacă liniștea colibei.

– Nu zic, grăi soacra așezată. Eu zic numai ce zic eu, vă spun, numai așa, gândurile mele, iară voi faceți după gândul vostru și știți prea bine că, dacă voi vă duceți la moară, nici vorbă nu poate fi ca eu să rămân aici ori să mă duc în altă parte: dacă vă hotărâți să mergeți, mă duc și eu cu voi și mă duc cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată dragostea mamei

care încearcă norocul copilului ieșit în lume. Dar nu cereți ca eu să hotărâsc pentru voi.

– Atunci să nu mai pierdem vorba degeaba: mă duc să vorbesc cu arândașul și de la Sf. Gheorghe cârciuma de la Moara cu noroc e a noastră.

– În ceas bun să fie zis, grăi bătrâna, și gând bun să ne dea Dumnezeu în tot ceasul!

II

De la Ineu drumul de țară o ia printre păduri și peste țarine, lăsând la dreapta și la stânga satele așezate prin colțurile văilor. Timp de un ceas și jumătate drumul e bun; vine apoi un pripor, pe care îl urci, și după ce ai coborât iar la vale, trebuie să faci popas, să adapi calul ori vita din jug și să le mai lași timp de răsuflare, fiindcă drumul a fost cam greu, iară mai departe locurile sunt rele.

Aici în vale e Moara cu noroc.

Ori din care parte ar veni, drumețul se bucură când o zărește din culmea dealului pleșuv, căci, venind despre locurile rele, ea îl veselește că a scăpat norocos, iară mergând spre ele, la moară poate să găsească ori să aștepte alți drumeți, ca să nu plece singur mai departe.

Și fiindcă aici se opresc toți drumeții, încetul cu încetul s-a făcut bătătură înaintea morii, și oarecum pe nesimțite moara a încetat a mai măcina și s-a prefăcut în cârciumă și loc de adăpost pentru tot drumețul obosit și mai ales pentru acela pe care noaptea-l apucă pe drum. În cele din urmă, arândașul a zidit cârciumă la un loc mai potrivit, depărtare de câteva sute de pași de la râuleț, iară moara a rămas părăsită, cu lopețile rupte și cu acoperământul ciuruit de vremurile ce trecuseră peste dânsul.

Cinci cruci stau înaintea morii, două de piatră și trei altele cioplite din lemn de stejar, împodobite cu țircălamul și vop-

site cu icoane sfinte; toate aceste sunt semne care-l vestesc pe drumeț că aici locul e binecuvântat, deoarece acolo unde vezi o cruce de aceste a aflat un om o bucurie ori a scăpat altul de o primejdie.

Dar binecuvântat era locul acesta mai ales de când veniseră cârciumarul cel nou cu nevasta lui tânără și cu soacrăsa cea bătrână, căci ei nu îl primeau pe drumeț ca pe un străin venit din lume, ci ca pe un prieten așteptat de multă vreme la casa lor. Abia trecuseră doar câteva luni după Sf. Gheorghe, și drumeții mai umblați nu mai ziceau că o să facă popas la Moara cu noroc, ci că se vor opri la Ghiță, și toată lumea știa cine e Ghiță și unde e Ghiță, iar acolo în vale, între pripor și locurile cele rele, nu mai era Moara cu noroc, ci cârciuma lui Ghiță.

Iară pentru Ghiță cârciuma era cu noroc.

Patru zile pe săptămână, de marți seara până sâmbătă, era mereu plină, și toți se opreau la cârciuma lui Ghiță, și toți luau câte ceva, și toți plăteau cinstit.

Sâmbătă de cu seară locul se deșerta și Ghiță, ajungând să mai răsufle, se puneă cu Ana și cu bătrâna să numere banii, și atunci el privea la Ana, Ana privea la el, amândoi priveau la cei doi copilași, căci doi erau acum, iară bătrâna privea la câteșpatru și se simțea întinerită, căci avea un ginere harnic, o fată norocoasă, doi nepoți sprinteni, iară sporul era dat de la Dumnezeu, dintr-un câștig făcut cu bine.

Duminecă dimineața Ghiță puneă calul la teleagă și bătrâna se ducea la biserică, fiindcă bătrânul, fie iertat, fusese cojocar și cântăreț de strană, și așa, mergând la biserică, ea se ducea parcă să-l vadă pe el.

Când bătrâna pleca la biserică, toate trebuiau să fie puse bine la cale, căci altfel ea o dată cu capul nu ar fi plecat. Încă sâmbătă după-amiazăzi sluga trebuia să rănească grajdul, curtea și locul de dinaintea cârciumei, în vreme ce bătrâna și Ana găteau cârciuma pentru ziua de duminică. Duminecă în zori bătrâna premenea copiii, se gătea de sărbătoare, mai

dădea o raită prin prejur, ca să vadă dacă în adevăr toate sunt bine, apoi se urca în teleagă.

Ana și Ghiță îi sărutau mâna, ea mai săruta o dată copilașii, apoi zicea: „Gând bun să ne dea Dumnezeu!“, își făcea cruce și dădea semn de plecare.

Dar ea pleca totdeauna cu inima grea, căci trebuia să plece singură și să-i lase pe dâșii singuri în pustietatea aceea de cârciumă.

Dacă aruncaai privirea împrejur, la dreapta și la stânga, vedeai drumul de țară șerpuiind spre culme, iară la vale, de-a lungul râulețului, cât străbate ochiul, până la câmpia nesfârșită, afară de câțiva arini ce stăteau grămadă din jos pe podul de piatră, nu zăreai decât iarbă și mărăcini. La deal valea se strâmtează din ce în ce mai mult; dar aici vederile sunt multe și deosebite: de-a lungul râulețului se întind două șiruri de sălcii și de răchite, care se îndeasă mereu, până ce se pierd în crângul din fundul văii; pe culmea dealului de la stânga, despre Ineu, se ivește pe ici, pe colo marginea unei păduri de stejari, iar pe dealul de la dreapta stau răzlețe rămășițele încă nestârpite ale unei alte păduri, cioate, rădăcini ieșite din pământ și, tocmai sus la culme, un trunchi înalt, pe jumătate ars, cu crengile uscate, loc de popas pentru corbii ce se lasă croncănind de la deal înspre câmpie; fundul văii, în sfârșit, se întunecă și din dosul crângului depărtat iese turnul țuguat al bisericii din Fundureni, învelit cu tinichea, dară pierdut oarecum în umbra dealurilor acoperite cu păduri posomorâte, ce se ridică și se îngrămădesc unul peste altul, până la muntele Bihorului, de pe ale cărui culmi troienite se răsfâng razele soarelui de dimineață.

Rămânând singur cu Ana și cu copiii, Ghiță privește împrejurul său, se bucură de frumusețea locului și inima îi râde când Ana cea înțeleaptă și așezată deodată își pierde cumpătul și se aruncă răsfățată asupra lui, căci Ana era tânără și frumoasă, Ana era fragedă și subțirică, Ana era sprintenă și mlădioasă, iară el însuși, înalt și spătos, o purta ca pe o pană subțirică.

Numai câteodată, când în timp de noapte vântul zgâlția moara părăsită, locul îi părea lui Ghiță străin și pustios, și atunci el pipăia prin întuneric, ca să vadă dacă Ana, care dormea ca un copil îmbăiat lângă dânsul, nu cumva s-a des-coperit prin somn, și s-o acopere iar.

III

Cât țin luncile, ele sunt pline de turme de porci, iară unde sunt multe turme, trebuie să fie și multi păstori. Dar și porcarii sunt oameni, ba, între mulți, sunt oameni de tot felul, și de rînd, și de mîna a doua, ba chiar și oameni de frunte.

O turmă nu poate să fie prea mare, și așa, unde sunt mii și mii de porci, trebuie să fie sute de turme, și fiecare turmă are câte un păstor, și fiecare păstor e ajutat de către doi-trei băieți, boitarii, adeseori și mai mulți, dacă turma e mare. E dar pe lunci un întreg neam de porcari, oameni care s-au trezit în pădure la turma de grăsunii, ai căror părinți, buni și străbuni tot păstori au fost, oameni care au obiceiurile lor și limba lor păstorească, pe care numai ei o înțeleg.

Și fiindcă nu-i neguțătorie fără de pagubă, iară păstorii sunt oameni săraci, trebuie să fie cineva care să răspundă de paguba care se face în turmă: acest cineva este „sămădăul”, porcar și el, dar om cu stare, care poate să plătească grăsunii pierduți ori pe cei furați. De aceea sămădăul nu e numai om cu stare, ci mai ales om aspru și neîndurat, care umblă mereu călare de la turmă la turmă, care știe toate înfundăturile, care cunoaște pe toți oamenii buni și mai ales pe cei răi, de care tremură toată lunca și care știe să afle urechea grăsunului pripășit chiar și din oala cu varză.

Și dacă lumea zicea că locurile de lângă Moara cu noroc sunt rele, n-ai fi avut decât să-l întrebi pe vreunul dintre sămădăi și el ți-ar fi putut spune pentru ce nu sunt bune și cine le primejduiește; dar sămădăul e, mai presus de toate,

om tăcut, și dacă îl întrebi asemenea lucruri, el răspunde: „Nu știu, n-am văzut, am atâtea și atâtea turme în răspunderea mea și nu mă pot strica cu oamenii”. El știe ce știe, numai pentru nevoile lui.

Veneau câteodată pe la cârciuma lui Ghiță și porcari, niște oameni îndeobște înalți și bine făcuți, cu cămașa neagră și cu părul strălucitor de untura cea multă și căzut în plete lungi și răsucite asupra grumajilor goi: oameni erau și ei, chiar oameni cinstiți, care mănâncă, beau și plătesc.

Într-o zi de luni au venit trei inși în o căruță cu osiile de fier, ușurică și trasă de doi cai frumoși, dintre care însă unul mai mare și altul mai mic. În căruță nu era nici scaun, nici fân, ci unul dintre porcarii unsuroși mîna caili, stînd în picioare, iară ceilalți doi ședeau pe letrile vopsite în verde, ca și când n-ar fi venind decât de aci din apropiere.

„Ăștia nu prea îmi par a oameni buni”, își zise Ghiță când îi văzu sărind din căruță și privind împrejur, ca unii ce-au mai fost pe aici și acum nu găsesc nici locul, nici oamenii, ca odinioară.

Ei întrebară dacă n-a fost sămădăul pe acolo, puseră sluga să deshame caii, să-i adape și să le deie ovăz, apoi intrară, băură fiecare cât trei inși la un loc și plecară cu un „noroc bun!”

– Bine, dar n-au plătit, grăi bătrîna nedumerită.

– Lasă, că m-am înțeles eu cu dînșii, răspunse Ghiță, apoi se duse pe ici-încelea, ca nimeni să nu-i vaz fața și ca nu cumva nevasta să-l întrebe: „Ce ai, Ghiță?”

Peste puțin sosi și sămădăul, vestitul Lică Sămădăul, la Moara cu noroc.

Lică, un om ca de treizeci și șase de ani, înalt, uscățiv și supt la față, cu mustața lungă, cu ochii mici și verzi și cu sprîncenele dese și împreunate la mijloc. Lică era porcar, însă dintre cei ce poartă cămașă subțire și albă ca floricelele, pieptar cu bumbi de argint și bici de carmajin, cu codoriștea de os împodobit cu flori tăiate și cu ghintulețe de aur.

El își opri calul înaintea cârciumei, aruncă o privire la Ana, apoi alta la bătrâna, care ședea pe laița de lângă masa cea mare din umbra cerdacului, trase cu ochii o raită prin prejur, apoi întrebă unde-i cârciumarul.

– Noi suntem, răspunse bătrâna ridicându-se.

– Știu – grăi Lică – dar cred că vor fi și oameni pe aici. Eu întreb de cârciumarul; cu el vreau să vorbesc.

Lică le zise acestea așa, ca orișicine să poată înțelege că are grabă și că nu vrea să mai lungească vorba; bătrâna plecă dar fără de întârziere să caute pe Ghiță, iar Ana rămase privind ca un copil uimit la călărețul ce stătea ca un stâlp de piatră înaintea ei.

Dacă Lică ar fi fost alt om, el n-ar fi statut așa cu privirea pierdută în vânt, ci s-ar fi bucurat de vederea femeii frumoase, care-l privea oarecum pierdută și speriată de bărbăția înfățișării lui.

– Ungurul a murit? întrebă el când văzu pe Ghiță.

– Da!

– Și tu ai venit în locul lui?

– Da!

– De la Sf. Gheorghe?

– Da, răspunse Ghiță, aruncând o privire furișată asupra femeilor, ca să vadă dacă ele nu cumva se turbură.

– E Ghiță, ginere-meu, grăi bătrâna, și, mulțumită lui Dumnezeu, ne merge bine de când suntem aici.

Lică își apucă, zâmbind, mustața între buze.

– Aici – zise el – le merge bine la toți oamenii cu minte. N-ai decât să te pui bine cu toată lumea, să le zici „noroc bun” celor ce vin și se duc și poți să dai mulțumită lui Dumnezeu. N-au trecut pe aici niște oameni?

– De! răspunse Ghiță chibzuit, suntem la drum și trece multă lume.

– Vorba vine, trei oameni...

– Trei, patru, zece – grăi Ghiță cam în glumă – lumea trece mereu. Eu nu stau aici ca să țin seamă despre cei ce vin și trec, și așa nici nu-i prea știu. De la o vreme te obicinuiști

cu oamenii, încât nici nu te mai uiți la fețele lor. Apoi, cine știe dacă nu e și câte unul care s-ar mâhni dac-ai bate drumul cu vorbe despre dânsul. Pe cârciumar să nu întrebi nicio-dată, căci el vede și aude atât de multe, încât trebuie să uite degrabă și să nu mai țină nimica minte.

– Așa-i, grăi Lică. Întrebam numai, ca să văd dacă nu cumva mi-ai putea spune, fiindcă sunt oamenii mei. Au plecat să vază o pădure, pe care voiam să o luăm de la toamnă pentru turme, și nu știu acum dac-au trecut înaintea mea, ori e să-i aștept aici.

– Așa o fi – răspunse Ghiță hotărât – dar eu nu-ți pot spune dacă între cei ce au trecut astăzi pe aici vor fi fost și ei.

– Cum nu?! strigă bătrâna cu nerăbdare. Cei trei porcari ce au băut atât de mult și n-au plătit.

Pe Ghiță îl trecu un fel de junghi prin inimă și, oricât de mult ținea la soacră-sa, acum el ar fi fost în stare să-i pună degetul pe gură.

– Muierile văd mai bine și se vede că au mai puțină treabă, zise el stăpânindu-se.

– Dacă n-au plătit, grăi Lică, apucându-și iar mustața între buze, era fiindcă știau că voi veni eu ca să plătesc pentru dânsii.

Grăind aceste, el descălecă și-i făcu lui Ghiță semn să intre cu dânsul, pentru ca să facă socoteala.

„Bătrâna e tot mai cu minte decât mine”, își zise cârciumarul, și intră cu voie bună în urma lui.

– Bătrâna ar putea să-și ție gura, grăi Lică după ce se văzu singur cu Ghiță. Mă cunoști?

– Nu! răspunse Ghiță răcit în tot trupul.

– Atunci mă știi de nume. Eu sunt Lică Sămădăul... Multe se zic despre mine, și dintre multe, multe vor fi adevărate și multe scornite. Tu vezi un lucru: că umblu ziua-n amiază mare pe drumul de țară și nimeni nu mă oprește în cale, că mă duc în oraș și stau de vorbă cu domnii. Voi fi făcut ce voi fi făcut, nu-i vorba, dar am făcut așa, că orișicine poate să creadă ce-i place, însă nimeni nu știe nimic. De aceea am să